

Zelená infrastruktura

- V evropské krajině ubývá více přírodních stanovišť a dochází k větší fragmentaci než v jakékoli jiné. To představuje závažný problém pro biologickou rozmanitost.
- Přestože hlavní přírodní oblasti jsou nyní do velké míry chráněny v rámci soustavy Natura 2000, je třeba, aby se druhy, mají-li dlouhodobě přežít, mohly stále mezi těmito oblastmi pohybovat.
- Zelená infrastruktura pomůže znovu propojit stávající přírodní oblasti a zlepšit celkovou ekologickou kvalitu krajiny v širším měřítku.
- Zelená infrastruktura také pomůže zachovat ekosystémy zdravé, aby mohly společnosti dále poskytovat cenné služby, jakými jsou např. čisté ovzduší a pitná voda.
- Investování do zelené infrastruktury dává z hospodářského hlediska smysl: zachování schopnosti přírody například zmírňovat nepříznivé dopady změny klimatu, je z hlediska nákladů mnohem efektivnější, než kdyby bylo nutno tyto ztracené služby nahrazovat mnohem nákladnějšími, člověkem vytvořenými technologickými řešeními.
- Zelené infrastruktury lze lépe dosáhnout prostřednictvím integrovaného přístupu k hospodaření s půdou a důkladného strategického územního plánování.
- Všichni uživatelé půdy a všechny oblasti politiky by se měli do procesu rozvíjení zelené infrastruktury včas zapojit a podílet se na jeho zajišťování.
- Evropská komise vyvíjí strategii pro celoevropskou zelenou infrastrukturu jako součást své politiky v oblasti biologické rozmanitosti po roce 2010.

Řeky jsou důležitým prvkem zelené infrastruktury.

příroda

Fakt 1: Míra fragmentace v evropské krajině stoupá

V porovnání s ostatními světovými regiony je EU poměrně hustě zalidněným kontinentem a velká část půdy je aktivně využívána. Mnoho zbylých přírodních oblastí je v důsledku toho vystaveno tlaku a hrozí jim fragmentace. To ovlivňuje fungování ekosystémů, neboť ty potřebují prostor k tomu, aby se mohly rozvíjet a zajišťovat své služby.

Zdravé ekosystémy tvoří nezbytnou součást našeho života a biologická rozmanitost je základem pro zdraví a stabilitu ekosystémů. Pokud dojde k poškození nebo úbytku, ekosystémy tvořené mnoha různými druhy zůstanou spíše stabilní než ty, které zahrnují méně služeb.

Fragmentace přírodních stanovišť je zapříčiněna celou řadou různých faktorů spojených se změnami ve využívání půdy včetně rozšiřování měst, dopravních infrastruktur a intenzifikace postupů v zemědělství a lesním hospodářství.

Nedávné statistiky Evropské agentury pro životní prostředí dokládají, jak moc jsou tyto trendy významné. Během 90. let 20. století bylo vybetonováno přibližně 8000 km², což představuje nárůst uměle vytvořených oblastí o 5 % za pouhých 10 let. Vedle toho bylo mezi lety 1990 a 2003 v rámci EU vybudováno 15 000 km nových dálnic.

Fakt 2: Volně žijící zvířata a planě rostoucí rostliny musí být schopny žít mimo chráněné oblasti

Hlavní oblasti – důležité pro vzácné a ohrožené druhy a typy přírodních stanovišť – jsou nyní do velké míry chráněny v rámci soustavy Natura 2000, která obsahuje 26 000 lokalit a pokrývá okolo 18 % území EU.

Máme-li však ubývání biologické rozmanitosti v Evropě zastavit, musí být přijata opatření i v rámci zbývajících 82 % území. Je to proto, že planě rostoucí rostliny a volně žijící zvířata mohou dlouhodobě přežít jen tehdy, pokud se budou moci mezi chráněnými oblastmi pohybovat, migrovat, rozšiřovat a bude umožněna výměna populací.

Rozšiřování měst, intenzivní zemědělství a lesní hospodářství a dopravní komunikace, to vše představuje pro pohyb druhů závažné a někdy nepřekonatelné překážky. Širší životní prostředí se tak pro volně žijící zvířata stává nepřátelštějším a hůře přístupným.

Budování zelené infrastruktury pomůže propojit stávající přírodní oblasti, například prostřednictvím koridorů pro volně žijící zvířata nebo nášlapných kamenů a ekomostů, a zlepšit celkovou ekologickou kvalitu širšího životního prostředí, aby bylo vůči volně žijícím zvířatům přátelštější a lépe přístupné.

Fakt 3: Zelená infrastruktura pomáhá zachovat cenné služby ekosystémů

Ubývání přírodních oblastí má vedle mizení vzácných druhů ještě daleko vážnější následky. Ekosystémy, jejichž dynamika závisí na rozmanitosti druhů, které v nich žijí, zajišťují společnosti přísun cenných, hospodářsky důležitých statků a služeb, jako je čištění vod, zúrodnění půdy, ukládání uhlíku apod.

Hrají též hlavní roli v boji proti změně klimatu tím, že nás chrání před povodněmi a dalšími nepříznivými vlivy měnícího se charakteru počasí. Nenarušené záplavové území pomáhá například významným způsobem zmírňovat povodně, jelikož se zde voda zachycuje a poté pomalu uvolňuje zpět do potoků a řek. Lesy plní funkci úložiště uhlíku a zabraňují erozi půdy. Mokřady absorbují znečišťující látky a zlepšují kvalitu našich zásob pitné vody.

To je důvodem, proč investování do zelené infrastruktury dává smysl i z hospodářského hlediska. Vyvinutí řešení k nahrazení služeb, které příroda poskytuje zdarma, není pouze technologicky náročné, ale je též velmi nákladné.

Obecné cíle evropské zelené infrastruktury proto jsou:

- zachovat evropskou biologickou rozmanitost, například zajištěním ekologické soudržnosti a propojitelnosti soustavy Natura 2000 (viz článek 10 směrnice o stanovištích), a
- chránit a obnovit cenné přírodní ekosystémy v krajině v širším měřítku, aby mohly lidem dále dodávat cenné služby.

Vytváření prostoru pro přírodu, aby mohla poskytovat cenné ekosystémové služby

Příroda v příměstských oblastech je důležitá pro propojenost krajiny

Fakt 4: Vytváření prostoru pro přírodu prostřednictvím integrovanějšího přístupu k využívání půdy

Evropská zelená infrastruktura může být rozvíjena využitím různých technik. Ty mohou zahrnovat například:

- zlepšení **propojenosti** mezi stávajícími přírodními oblastmi s cílem zabránit fragmentaci a zvýšení jejich ekologické soudržnosti, např. pomocí ochrany živých plotů, pásů zemědělsky nevyužité půdy podél hranic polí či pomocí malých vodních toků;
- zlepšení **prostupnosti krajiny**, aby se mohly druhy rozšiřovat, migrovat a pohybovat, např. zavedením způsobu využívání půdy, který neohrožuje zvířata a rostliny ve volné přírodě, nebo agroenvironmentálních a lesnicko-environmentálních programů, které podporují postupy extenzivního zemědělství;
- identifikace **multifunkčních oblastí**. V těchto oblastech se upřednostňuje vhodné využívání půdy, které podporuje zdravé, biologicky rozmanité ekosystémy, před ničivějšími postupy. Mohou to být například oblasti, ve kterých zemědělství, lesnictví, obnovování a ochrana ekosystémů působí společně v rámci jednoho prostoru. Takové kombinace, z kterých mají prospěch obě strany („win-win“) nebo při nichž je malá ztráta vyvážena velkým výtěžkem, mohou přinášet četné výhody nejen těm, kteří půdu využívají (zemědělci, lesníci, poskytovatelé služeb cestovního ruchu atd.), ale také celé společnosti, jelikož poskytují cenné ekosystémové služby jako čištění vod nebo zlepšování kvality půdy a vytvářejí atraktivní prostředí, ve kterém se mohou lidé nadýchat čerstvého vzduchu a ze kterého se mohou těšit.

Fakt 5: Územní plánování pomáhá vytvářet zelenou infrastrukturu

Jedním z neúčinnějších způsobů budování zelené infrastruktury v praxi je zaujmout integrovanější přístup k hospodaření s půdou. Toho je pro změnu nejlépe dosaženo prostřednictvím strategického úrovnového územního plánování, které umožňuje, aby bylo prozkoumáno vzájemné prostorové působení různých způsobů využití půdy ve velké zeměpisné oblasti (např. v regionu nebo obci). Strategické plánování je rovněž prostředkem, jak spojit odlišné oblasti dohromady, aby mohly společně rozhodovat o prioritách místního využití půdy transparentním a integrovaným způsobem založeným na spolupráci.

Územní plánování může usměrňovat rozvoj infrastruktury tak, aby se vyhnula citlivým oblastem, a snížilo se tedy riziko další fragmentace přírodních stanovišť. Může též identifikovat způsoby, jak znovu prostorově spojit zbývající přírodní oblasti, například podporou projektů na obnovu přírodních stanovišť na strategicky důležitých místech nebo začleněním prvků ekologického propojení (např. ekodukty nebo přírodní nášlapné kameny) do nových programů rozvoje.

Composantes possibles Možné prvky zelené infrastruktury:

- chráněné oblasti, jako např. lokality soustavy Natura 2000;
- zdravé ekosystémy a oblast s vysokou přírodní hodnotou mimo chráněné oblasti, jako např. záplavové oblasti, mokřady, pobřežní oblasti, přirozené lesní porosty atd.;
- přirozené krajinné prvky, jako např. malé vodní toky, lesní pozemky, živé ploty, které mohou volně žijícím zvířatům sloužit jako ekologické koridory nebo nášlapné kameny;
- obnovené části přírodních stanovišť, které byly vytvořeny pro konkrétní druhy, např. za účelem rozšíření velikosti chráněné oblasti, zvětšení oblasti k hledání potravy, rozmnožování a odpočinku těchto druhů a za účelem usnadnění jejich migrování/rozšíření;
- uměle vytvořené prvky, např. ekodukty nebo ekomosty, které mají druhům usnadnit zdolávání nepřekonatelných krajinných bariér;
- multifunkční oblasti, v nichž se upřednostňuje využívání půdy způsobem, který pomáhá udržovat nebo obnovovat zdravé, biologicky rozmanité ekosystémy, před jinými činnostmi, které jsou s těmito cíli neslučitelné;
- oblasti, ve kterých jsou provedena opatření ke zlepšení celkové ekologické kvality a prostupnosti krajiny;
- městské prvky, jako např. parky se zelení, zdi a střechy porostlé zelení, které tvoří přirozené prostředí pro biologickou rozmanitost a umožňují ekosystémům, aby fungovaly a dodávaly své služby, spojením městských, příměstských a venkovských oblastí;
- krajinné prvky, které přispívají k přizpůsobení se změně klimatu nebo jejímu zmírňování, jako např. mokřiny, lužní a rašelinné lesy – pro předcházení povodním, zadržování vody a přijímání CO₂, a které poskytují prostor k tomu, aby mohly druhy reagovat na měnící se klimatické podmínky.

Stavba ekomostu přes
dálnici

Více informací:

Internetové stránky EU

http://ec.europa.eu/environment/nature/ecosystems/index_en.htm

Zpravodaj Natura 2000:

27. vydání, prosinec 2009

http://ec.europa.eu/environment/nature/info/pubs/natura2000nl_en.htm

Průběh semináře:

„Seminář EK: směrem k zelené infrastruktuře pro Evropu“, březen 2009
<http://www.green-infrastructure-europe.org/a>

http://ec.europa.eu/environment/nature/ecosystems/index_en.htm

Pokyny EK

Pokyny k zachování prvků propojenosti krajiny mající zásadní význam pro planě rostoucí rostliny a volně žijící zvířata (viz článek 3 směrnice o ptácích (79/409/EHS) a článek 10 směrnice o stanovištích (92/43/EHS) ze srpna 2007
http://ec.europa.eu/environment/nature/ecosystems/docs/adaptation_fragmentation_guidelines.pdf

Projekty financované v rámci nástroje LIFE

V publikaci Focus týkající se projektů LIFE v podporu zelené infrastruktury
<http://ec.europa.eu/environment/life>

Výzkumné projekty EU

Projekt v rámci COST – Evropské spolupráce ve vědeckém a technickém výzkumu - č. 341: Fragmentace lokalit způsobená dopravní infrastrukturou
<http://cordis.europa.eu/cost-transport/src/cost-341.htm>

© Evropská unie, 2010
Kopírování je povoleno pouze se souhlasem autora.

Fakt 6: Finanční nástroje EU mohou být použity k podpoře rozvoje zelené infrastruktury

Na budování zelené infrastruktury mohou být využity různé finanční nástroje EU. Například fondy pro regionální rozvoj a fond pro rozvoj venkova poskytují širokou paletu nástrojů, které mohou být využity k posílení prostorového propojení a obnově přírodních ekosystémů krajiny v širším měřítku. Mohou být rovněž využity k podpoře hospodářské diverzifikace způsobů využití půdy a k vytvoření oblastí s multifunkčním využíváním půdy, které jsou založeny na udržování přírodních ekosystémů.

Zvláště agroenvironmentální a lesnicko-environmentální programy mohou podpořit opatření na extenzifikaci výroby, omezení užívání pesticidů nebo hnojiv a rovněž podpořit postupy, které neohrožují volně žijící zvířata a planě rostoucí rostliny a zaměřují se na obnovu biologické rozmanitosti a fungování ekosystémů. Programy rovněž přispívají k zachování krajinných prvků, které jsou důležité z hlediska propojenosti, jako jsou živé ploty, neobdělávané hranice polí, lesní pozemky nebo vodní toky.

V rámci nástroje fondu Evropské unie LIFE pro zachování biodiverzity mohou být spolufinancovány projekty, které zlepšují funkční propojenost přírodních stanovišť volně žijících zvířat a usnadňují pohyb druhů mezi chráněnými oblastmi, jako je soustava Natura 2000. Program LIFE týkající se životního prostředí nabízí rovněž možnosti financování prvků zelené infrastruktury v městských a příměstských oblastech a podpory projektů, které vytvářejí propojení mezi zalesněnými oblastmi. Kromě toho může spolufinancovat projekty, které podporují iniciativy integrovaného plánování, jež prosazují ekosystémově založené přístupy pro řešení fragmentace a podporují víceúčelové využívání půdy.

Soukromý sektor nyní v rámci programů sociální odpovědnosti podniků rovněž uplatňuje opatření, které mají vyrovnat negativní dopady hospodářského rozvoje na biologickou rozmanitost. Pokud je při jejich navrhování pamatováno na ekologii, mohou tato opatření výrazně zvýšit biologickou rozmanitost v oblastech, které jsou z ekologického hlediska vážně poškozeny.

Fakt 7: Rozvoj strategie EU týkající se zelené infrastruktury v celé Evropě

Rozvoj strategie EU pro zelenou infrastrukturu hraje významnou roli v nové politice EU v oblasti biologické rozmanitosti po roce 2010. Je to proto, že na zelenou infrastrukturu je pohlíženo jako na jeden z hlavních nástrojů, jak řešit hrozby týkající se biologické rozmanitosti, které vyplývají z fragmentace přírodních stanovišť, ze změny ve využívání půdy a úbytku přírodních stanovišť.

Zelená infrastruktura bude hrát rozhodující úlohu v začleňování problematiky biologické rozmanitosti do ostatních politik, např. do politiky v oblasti zemědělství, lesnictví, vody, mořského prostředí a rybolovu, do regionální politiky a politiky soudržnosti, do politiky v oblasti zmírňování změny klimatu a přizpůsobení se jí, politiky v oblasti dopravy, energetiky a do politiky v oblasti využívání půdy. Je též důležitým nástrojem pro existující směrnice, např. rámcovou směrnici o vodě, rámcovou směrnici o mořském prostředí, směrnici o posuzování vlivů na životní prostředí a směrnici o strategickém posuzování vlivů na životní prostředí.

Kromě toho bude zvláštní pozornost věnována většímu začleňování aspektů zelené infrastruktury do různých programů financování EU (např. strukturálních fondů a fondu soudržnosti, SZP, LIFE) v rámci současného a budoucího finančního programového období začínajícího v roce 2013 a dále zlepšování ekologické soudržnosti soustavy Natura 2000.

V březnu 2010 Rada Evropské unie stanovila nový cíl EU v oblasti ochrany biologické rozmanitosti pro rok 2020: „EU zamýšlí zastavit do roku 2020 úbytek biologické rozmanitosti a degradaci ekosystémových služeb, v maximálním proveditelném rozsahu je obnovit a současně zvýšit příspěvek EU k odvrácení úbytku biologické rozmanitosti v celosvětovém měřítku“.

Úřad pro publikace

ISBN 978-92-79-16118-6

9 789279 161186

